

منظر بام، زندگی در دل آسمان

شب‌های خنک، آسمان پرستاره، نسیم سحر و همنشینی با همسایگان، سنت زندگی شبانه بر پشت‌بام خانه‌های ایران را پدید آورده است. برهم‌خوردن نظم عادی زندگی و نقل به مکانی جدید، هر شب شوری برای اهل خانه فراهم می‌کند؛ گویی هر شب به میهمانی می‌روند و آدم‌های عادی در نقش تازه ظاهر می‌شوند. بر بام همسایه نیز همین می‌گذرد. رختخواب‌ها را از غروب پهن می‌کنند تا خنک شود؛ در پناه چراغ کم‌نوری که تاریکی شب را محو نمی‌کند، شب‌چره می‌خورند و سفره شام پهن می‌کنند. زندگی شبانه بر بام، دامنه ادراکات فردی و اجتماعی را گسترش می‌دهد. تجربه شب، آسمان، ستاره، نسیم و ترس فهم دیگری از طبیعت به دست می‌دهد که در روز حاصل نمی‌شود. شناخت، ابزار قوی‌تری می‌یابد و تجربه طبیعت عمیق‌تر رخ می‌دهد. کتاب طبیعت برای انسانی که حالات و صورت‌های گوناگون آن را تجربه می‌کند، خواناتر است. تنهایی، خلوت و آرامش، زمینه ارجاع به درون و کشف دنیای عمیق آن را فراهم می‌کند. اگر انسان‌های دیروز، بیشتر طبیعت‌دوست و درون‌گرا بودند، از جمله به خاطر زندگی در چنین موقعیت‌هایی بود. زندگی اجتماعی نیز به همین سیاق قوت می‌گرفت. همسایه‌هایی که روزها در حریم دیوارها از هم جدا بودند، شب‌ها بر بالای بام، با حریمی از جنس فاصله، در نزدیکی یکدیگر می‌زیستند. از شام یکدیگر می‌خوردند و با هم تعاملاتی افزون‌تر داشتند. زندگی عادی رنگ دیگری به خود می‌گرفت. شب‌ها دنیای دیگری آغاز می‌شد که پشت‌بام مکان جاری شدن آن بود. مفهوم «دختر همسایه» به معنای «گوهر آشنایی»، که به تشکیل خانوارهای جدید منتهی می‌شد، در این تعاملات آفریده می‌شد.

بهترین کارکرد یک فضا وقتی است که بتواند بر ادراک و روابط استفاده‌کنندگان تأثیر بگذارد؛ به شناخت انسان عمق دهد و زمینه تشکیل اجتماع را فراهم کند. شب‌نشینی بر بالای بام، در رمان، فیلم و نقاشی نیز بازنمایی فراوان داشته که می‌تواند موضوع تحقیقات جدید باشد.

واکنش اجتماع به تغییر معماری خانه‌ها و ظهور آپارتمان‌های بلندمرتبه، در ابتدا، موجب ترک بام شد. بام‌ها به فضاهای متروکه، محل نگهداری اشیاء اضافی و نصب تأسیسات بنا بدل شدند. سیمای بام‌ها، مغشوش و حاکی از بی‌توجهی انسان‌ها به آن بود. تدریجاً باغ‌بام‌ها در زندگی معاصر نیز پدید آمدند. در اولین نمونه‌ها، باغ‌بام به مثابه دستاورد مدرنیستی و جبران فقر حیاط و باغچه برای طبقات فرودست در مجتمع مسکونی کوربوزیه در مارسی فرانسه ساخته شد. بعداً باغ‌بام، ابزاری تجملی و گران‌قیمت برای تشریف‌بخشیدن به خانه‌های ثروتمندان و نماد تمایز تبدیل شد. در رویکردی کارکردگرایانه در شهرهای پرباران، به ابزار جذب آب و مدیریت آب‌های سطحی بدل شد.

به نظر می‌رسد ظرفیت‌هایی که بر بام قرار گرفته، آنقدر هست تا معماران منظر در زندگی امروز به آن اقبال کنند و با احیای منظر از دست‌رفته زندگی بر بام، به بخشی از کمبودهای انسان امروز در جهت ارتقای با کیفیت مسکن پاسخ دهند.

سردبیر
سیدامیر منصوری
amansoor@ut.ac.ir

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the authors with publication rights granted to Manzar journal. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نحوه ارجاع به این مقاله

منصوری، سیدامیر. (۱۳۹۸). منظر بام، زندگی در دل آسمان. منظر، ۱۱ (۴۸) : ۳.

DOI: 10.22034/manzar.2019.93288

URL: http://www.manzar-sj.com/article_93288.html

